

Pracnāpāramitā edebiyatı 6. yüzyıldan itibaren Tantra edebiyatını etkilemeye başlar. MS 600-1200 arasında bu edebiyatta Tanta karışımları göze çarpar. Tantrik Buddhizmin şekillenmesinde bu tür karışmış edebiyatın da rolü olur. Ancak Tantra bir basitlik de getirmektedir. Örneğin “Pracnāpāramitā” kavramı bir figür haline getirilerek mitolojinin içine sokulmuş ve bir tür tapınma objesi haline getirilmiştir.

MS 1200'den sonra Hindistan'da artık Pracnāpāramitā tarzı edebiyat yapılmaz. Zaten Buddhizm de bu topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştır. MS 750-1200 arasında Magadha ve Bengal'de hüküm sürmüş olan Pāla Hanedanlığı Buddhistleri korumuş, Pracnāpāramitā ve Tantra edebiyatlarının gelişmesinde yardımcı olmuşlardır.

Bu tür bir edebiyatın gelişimi, buna uygun düşünce tarzının oluşumuyla paralellik gösterir. Tahminen M.S.2. yüzyılın başında yaşamış bir Hintli filozof ve din adamı olan Nāgārcuna Mādhyamika okulunun kurucusudur. Mahāyāna'ya ait Şūnyatā (boşluk) kavramını ilk öğreten olduğu için onu “Mahāyāna'nın Babası” olarak adlandırırlar. Mādhyamika öğretisi, Buddha'nın sıkı çilecilik ile aşırı dünyaya bağlı yaşam arasındaki “Orta Yol” öğretisinin bir tür devamıdır. Nāgārcuna karışlıkların reddedilmesi sonucu ünlü “sekiz değilleme” formülünü ortaya çıkartır:

Ne üretme ne yok etme ne yıkma ne de tutma, ne teklik ne çokluk, ne gelen ne de giden. Elmas Sūtra'daki değillemelerle kıyaslandığında, Buddha'dan Nāgārcuna'ya, ondan Kumāracīva'ya geçen çizgi kendini belli etmektedir. Bunun Çin'deki Daoculukla karışması sonucu Çin Buddhizmi'nin Chan kolunun ve onun da uzantısı olan Japonya'daki Zen okulunun ortaya çıkışları bizleri şaşırtmamalıdır.

Pracnāpāramitā, Nāgārcuna'nın felsefesinden esinlenerek geliştirilmiştir. Hiçbir şeye tutunmaya çalışmamak gerekir. Gerçek her türlü ikiciliğin ve karşıtlığın dışındadır. Bilge kişi bunu fark eder, kavramların boşluğuna takılıp kalmaz. Bu yaklaşım Zen Buddhizmi'nin gelişmesine de büyük katkı sağlamış, hatta temelini oluşturmuştur.

Bu kitabın sonundaki "Ekler" kısmında Pracnāpāramitā edebiyatının en güzel örneklerinden birisi olan Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra'nın (Kalp Sūtra) çevirisi verilmiştir.